

ВИСОКА ПОСЛОВНА ШКОЛА
СТРУКОВНИХ СТУДИЈА – БЛАЦЕ
Часопис из области економије, менаџмента
и информатике „БизИнфо“
Број 6/2012, стр. 13 - 36
Адреса: Краља Петра I, бр.70, 18420 Блаце

МЕСТО И УЛОГА ЦАРИНА У САВРЕМЕНИМ ПОРЕСКИМ СИСТЕМИМА

THE PLACE AND ROLE OF CUSTOMS IN CONTEMPORARY TAX SYSTEMS

Александар Стојковић
Економски факултет Ниш

Резиме: *Развој међународног тржишта је интерес свих земаља света, без обзира на достигнути ниво развоја производних снага, величину територије, број становника и природно богатство. Циркулација фактора производње у економским односима са иностранством често је под знатно већом контролом државе него на домаћем тржишту. Држава примењује низ мера које представљају ограничења и препреке које треба да ублаже интензитет деловања закона вредности са светског тржишта. У најзначајније инструменте заштитне политике који утичу на формирање увозних цена спадају царине. Царине су биле познате још у најстаријим познатим облицима људског друштва као значајан облик прихода државних суверена. У свим етапама у развоју људског друштва у којима је трговина робе имала већи или мањи значај царине су се појављивале као један од облика утицаја државе на трговину. Треба одмах нагласити да царине нису једини облик државног утицаја на трговину и да нису искључиви облик државних прихода. Као што је у наслову назначено, у раду анализирамо место и улогу царина у савременим пореским системима.*

Кључне речи: *Царине, елементи царина, царински систем, међународна трговина, трговинска либерализација.*

Abstract: *Development of international markets is the interest of all countries, irrespective of the achieved level of development of productive forces, the size of territory, population and natural resources. The circulation of production factors in the international economic relations are often under much more control of the state than in the domestic market. The state applies a series of measures that represent constraints and obstacles that need to mitigate the intensity of the law of value in the world market. The most important instrument of protection policies that affect the formation of import prices are customs. Tariffs have been known since the earliest known forms of human society as a significant form of revenue sovereign state. At all stages in the development of human society in which the trade of goods was more or less important, duties appeared as one of the forms of state influence on trade. It should be immediately noted that tariffs are not the only form of government influence on trade and not exclusive form of government revenue. As indicated in the title, in this paper we analyze the place and role of customs in modern tax systems.*

Key words: *Customs, duty elements, the customs system, international trade, trade liberalization.*

1. УВОД

Царине су своте новца које се морају платити држави приликом увоза, односно извоза робе са или на царинско подручје те државе. При томе треба имати на уму да је свевише тзв. царинских олакшица које могу довести до ослобођења од царина за увоз или извоз одређене робе или ради задовољења утврђених сврха конкретног увоза или извоза, у складу са економском политиком те земље. Посматрајући улогу коју су вршиле кроз историју свог постојања, царине се могу окарактерисати као један од најбитнијих инструмената спољнотрговинске политике. У литератури се могу пронаћи различито формулисане дефиниције царина, али све ове дефиниције представљају царине као спесифичну врсту дажбина које се уводе на производе приликом њиховог преласка из једног у друго трговинско-царинско подручје, тј. приликом преласка царинске границе (која се обично поистовећује са државном границом). Као инструмент којим се регулишу односи спољнотрговинске размене, царине утичу на обим и структуру међународне размене и раст и развој домаће

привреде.

Међутим, треба истаћи да је последњих неколико година дошло до опадања употребе царина као инструмента спољнотрговинске размене, што је последица ступања на снагу Општег споразума о царинама и трговини - ГАТТ (General Agreement on Tariffs and Trade - GATT) и оснивања Међународне трговинске организације - СТО (World Trade Organization - WTO) као и све значајније употребе осталих облика како царинских тако и нецаринских баријера.

2. ПОЈАМ И КАРАКТЕРИСТИКЕ ЦАРИНА

Царине су фискални приход који се наплаћује при увозу или извозу робе. То су посредни, реални и аналитички порези јер нису ништа друго до на граници државе наплаћени порези на потрошњу. Сам термин царина потиче од речи цар, јер је то био приход који је припадао владару земље којом је управљао.¹ Ђумрук је турски израз који се раније, у 19. веку, у нашим крајевима користио за царину. Назив за особу која је наплаћивала ђумрук је ђумругџија. Царине су веома значајни инструмент државе у спољнотрговинској размени и представљају облик јавне дажбине који се конституише по основу преласка робе преко државне границе, односно царинске линије. Царине су обавезна новчана давања без индивидуализиране противчинидбе. Терете расходе, односно потрошњу, урачунавају се у цену робе и преваљују на крајњег потрошача. Имају низ обележја која карактеришу порезе: обвезник, предмет, основица и стопа. Међутим, царине имају веома значајне специфичности које их диференцирају од пореза, а најзначајнија од тих специфичности, је што у савременом свету царине немају фискални циљ као примарни.

Низ векова царине су имале искључиво фискални карактер тј. представљале су значајне изворе прихода фикуса (државне благајне). У феудалном друштву због опште друштвене расцепканости у оквиру једне државе, царине нису биле једино

¹ Ђуровић–Тодоровић Ј., Ђорђевић М., *Јавне финансије*, Економски факултет, Ниш, 2010., стр. 304.

облик отежавања и ограничавања међународне трговине, него и унутрашње трговине, јер су тзв. унутрашње царине у оквиру једне земље представљале значајне изворе прихода феудалаца, цркве, трговачких градова итд. Јачањем националних држава у завршним фазама феудалног друштвено-економског уређења укидају се унутрашње царине ради олакшавања и стимулисања развоја трговине унутар једне земље.

Савремене царине углавном задовољавају обе ове функције јер представљају, у складу са фискалном функцијом, значајне изворе државних прихода, али су истовремено, на основу економске функције, значајни инструменти којима се остварује заштита домаће производње и домаћег тржишта. Обе ове функције по својој природи представљају сметње и ограничавање спољнотрговинске размене и због тога се, нарочито после Другог светског рата, чине организовани покушаји на међународном плану да се царинске формалности упросте и да се царине снизе или потпуно укину за поједине производе и за поједина подручја, у циљу стимулисања што бржег развоја спољне трговине.

Сви ови покушаји свакако не могу довести до потпуног укидања царина, јер су обе друштвене функције царина и даље веома значајне, нарочито све већи значај имају економске функције царина, јер су царине ванредно значајно заштитно средство домаће привреде, а то је од посебног значаја нарочито за земље у развоју. Меркантилизам је додао царинама ову протекционистичку (заштитну) функцију која постепено добија већи значај од фискалне функције царина. Царине могу, поред ових основних функција, добити и друге функције као на пример политичке, социјалне итд., али је битно да су фискална и протекционистичка, заштитна, економска функција битни елементи савремених царина.

Док су првобитни облици искључиво фискалних царина били углавном засновани на имовинским дуговинским односима између фискаса и трговца, економске функције царина трансформишу царине у посебне облике државне интервенције у привредне односе. Истовремено, механички прелази робе преко државне границе, као основ државних прихода, све више губе у значају, јер му се изналазе дубља економска својства тј. утврђује се да ли конкретан увоз или извоз одговарају економској

политици државе, јер свака земља жели да заштити своју привреду.

3. ЕЛЕМЕНТИ ЦАРИНА

Царина је у суштини врста пореза, и у вези с њом се примењују бројни термини које смо већ упознали код пореза, само што реч „порез” треба заменити речју „царина” (порески обвезник – царински обвезник). Међутим, у вези са царинама постоје неки термини који нису карактеристични за порезе. Као најзначајнији се наводе:²

- *Царинска декларација* – пријава о роби која подлеже царинењу, коју у писменој форми надлежној царинарници подноси власник робе, односно, у његово име, возач или шпедитер. Царинарница може одобрити царинском обвезнику, односно другом овлашћеном лицу да декларацију поднесе и пре приспећа царинске робе. На основу примљене декларације, царинарница врши преглед робе и утврђује да ли подаци који су наведени у царинској декларацији одговарају стварном стању (у погледу количине, врсте, вредности и порекла царинске робе итд.). У новије време овај документ се назива *јединствена царинска исправа* – ЈЦИ.
- *Царински органи* – посебни финансијски органи државне управе чија је надлежност да врше надзор над увозом, извозом и транзитом робе преко царинског подручја, обављају царинења и девизну контролу на граници царинског подручја.
- *Царинска лежарина* – износ накнаде у новцу, који се плаћа за робу која је одређено време смештена у царинском складишту.
- *Складишни депозит* – депоновани новац путника код царинских органа при уласку или изласку из земље.

² Радичић М., Раичевић Б., *Јавне финансије – теорија и пракса*, Економски факултет, Суботица, 2008., стр. 179.

- *Царинска складишта* – Царинско складиште је место где се роба може сместити у складу са прописаним условима, које одобри царински орган и које је под царинским надзором. Оно може да се оснује само у местима у којима постоје царинарнице. За оснивање царинског складишта потребно је одобрење надлежне царинарнице.
- *Царинска слободна зона* – подручје које се налази у оквиру државних граница једне земље, али не спада у њено царинско подручје. Она најчешће обухвата део неке луке или пристаништа, па бродови који с робом у њима пристану не подлежу никаквом царинском поступку од стране царинских власти земље којој лука или пристаниште припадају.
- *Царинска дажбина* – представља збир свих давања којима је роба оптерећена при преласку преко царинске границе (царина, лежарина, такса и сл.).
- *Царинска граница* – Царинска црта којом је оивичено царинско подручје једне земље. Она се најчешће подудара са државном границом.

4. ЦАРИНСКО ПОДРУЧЈЕ И ЦАРИНСКА ТАРИФА

Већ смо раније указали да се царинско подручје једне земље не мора у потпуности изједначити са државним подручјем. Царинско подручје једне земље је подручје на којем се примењује царински систем те земље, тј. скуп свих царинских прописа те државе, укључујући ту и међународне конвенције које је та држава потписала и ратификовала.

У савременим условима царинско подручје може бити не само мање од државног подручја, него и веће, нарочито у случају царинских савеза. Основно је, ипак, правило да се царинско подручје подудара углавном са државним подручјем једне земље. Делови државне територије који не улазе у царинско подручје су најчешће слободне царинске луке, слободне царинске зоне, слободна царинска складишта, консигнациона складишта итд. Битно је да роба на овим територијама не подлеже обавези царинења. Искључење ових делова државне територије из

царинског подручја те државе се најчешће прописује у циљу стимулisaња промета и транзита преко земље.

Међународним уговорима може бити предвиђено да делови државне територије једне земље буду укључени у царинско подручје друге земље. То је на пример, случај са српском слободном зоном у Солуну. Царинско подручје једне земље се на основу међународних споразума може знатно проширити спајањем са царинским подручјем других држава. Царинска тарифа је систематизован списак царинских роба са одговарајућим царинским стопама. Влада Републике Србије је усвојила Уредбу о усклађивању номенклатуре царинске тарифе за 2012. годину, објављену у „Службеном гласнику Републике Србије”, број 95 од 15. децембра 2011. године.

Поред усклађивања номенклатуре (попис робе у царинској тарифи, која је најчешће класификована према неким својим карактеристичним обележјима) које обухвата измене и/или допуне наименовања, нумеричких ознака, Напомена и Основних правила за примењивање Царинске тарифе, Уредба обухвата и стопе, односно износе царине утврђене Законом о царинској тарифи, односно закљученим споразумима о слободној трговини које су примењене на усклађену номенклатуру, номенклатура Царинске тарифе усклађена са Комбинованом номенклатуром Европске уније, примењује се на сврставање производа у Царинској тарифи.³

5. ЦАРИНСКИ СИСТЕМ

Царински систем може се дефинисати као скуп међусобно повезаних институција, органа и законских прописа којима се уређује функционисање царинског подручја неке земље. Свака држава има свој царински суверенитет, који означава њено право да на свом царинском подручју спроводи и употребљава мере и инструменте царинске политике. Познавање структуре и уређености царинских система неопходан је услов успешног функционисања међународне трговинске размене.

³ Закон о царинској тарифи, Службени гласник РС, бр. 62/05, 61/07 и 5/09, Београд, 2009.

Пошто механизми царинског система делују у међународним оквирима, државе се, иако располажу царинским суверенитетом, ипак морају придржавати и неких међународних правила и норми у креирању својих царинских система. Успостављање међународне економске сарадње заснива се на бројним, међународно признатим прописима, што доприноси унификацији и значајном поједностављењу царинских процедура. У зависности од начина на који су уређени, разликују се аутономни и комбиновани царински системи.

У *аутономним* царинским системима регулисање основних елемената и институција заснива се на једностраним одлукама државе, без уграђивања међународних царинских прописа и конвенција у царински систем земље. Овакви системи данас се ретко срећу, а њихова примена типична је за земље које су раније биле изоловане и затворене. За разлику од њих, *комбиновани* царински системи поред аутономних прописа које доноси држава, укључују и бројне међународне одредбе и царинске конвенције.

Царински обвезник је физичко или правно лице које је власник царинске робе; прималац робе; лице на које гласи превозна исправа; лице на које се преноси право из превозне исправе; лице које уноси робу у царинско подручје или је из њега износи; друга лица која су дужна да плате царину; У случају када се роба изгуби или на други начин нестане на путу од царинске границе до пријемне царинарнице, царински обвезник је возач односно лице које је преузело робу од царинарнице.

Царинска основица је вредност робе која чини основ за обрачун царине. На основицу се примењује царинска стопа из царинске тарифе. Вредност царинске робе чини царинску основицу. Царинска вредност робе треба да буде утврђена према што једноставнијим критеријумима, који не могу бити у супротности са трговачком праксом.

6. ЦАРИНСКИ СИСТЕМ У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

Свих двадесет седам земаља ЕУ чине јединствену територију с аспекта царинских прописа и царинске тарифе тј. чине царинску

унију. Царинска унија успостављена је 1. јула 1968. године, а стварањем унутрашњег тржишта 1993. године уклоњена су преостала ограничења слободном кретању робе. Прва царинска унија, која се изворно звала Европска економска заједница, основана је Римским уговором из 1957. године, а имплементирана 1. јануара 1958. Касније се променила у Европску заједницу, која је сада „први стуб” Европске уније. Царинска политика један је од темеља Европске уније. Она је одиграла кључну улогу у стварању интегрисаног унутрашњег тржишта и заједничке политике. Царинска унија један је од стубова повезивања и интегрисања ка јединственом унутрашњем тржишту.

Појам царинска унија подразумева простор на којем не постоје унутрашње препреке кретању робе (што првенствено укључује забрану царина), а на робу која улази примењују се заједничка правила, царине и квоте. Поред ЕУ чланица, царинску унију чине и неке бивше француске, британске и португалске колоније, тако да је састав следећи:

Табела 1. Земље чланице царинске уније⁴

Земља	Површина у км ²	Становништво	Земља	Површина у км ²	Становништво
Белгија	30.528	11.007.020	Шведска	449.964	9.415.295
Данска	43.075	5.564.219	В.Британија	243.61	62.008.048
Немачка	357.111,91	81.772.000	Чешка Реп.	78.866	10.562.214
Грчка	131.99	10.787.690	Естонија	45.228	1.340.194
Шпанија	504.03	46.030.109	Кипар	9.251	784.301
Француска	675.417	65.821.885	Летонија	64.589	2.229.641
Монако	1.98	35.586	Литванија	65.200	3.053.800
Ирска	70.273	4.581.269	Мађарска	93.027,44	9.975.000
Италија	301.338	60.681.514	Малта	316	412.966
Луксембург	2.586,4	511.84	Пољска	312.685	38.186.860
Холандија	41.848	16.675.300	Словенија	20.273	2.050.189
Аустрија	83.879	8.404.252	Словачка	49.035	5.429.763
Португалија	92.09	10.647.763	Бугарска	110.994	7.364.570
Финска	338.424,38	5.391.699	Румунија	238.391	19.599.506

⁴ <http://europa.eu/about-eu/countries>

Извор: <http://europa.eu/about-eu/countries>

- Данска, осим Фарских острва и Гренланда,
- Немачка, осим острва Хелголанд и територије Бусинген,
- Шпанија, осим Сеуте и Мелиље (Африка),
- Француска, осим прекоморских територија и Сан-Пиер и Микелон и Маутер, Монако (иако није део ЕУ) и прекоморске територије Гваделупе, Француска Гвајана, Мартиник и Риунион острва,
- Италија, осим Ливињо и дела око језера Лугано,
- Велика Британија и Северна Ирска, Каналска острва и острво Ман.

Најважнији документи у вези са царинском унијом су тзв. *Римски уговор* о оснивању ЕЕЗ којим се предвиђа стварање: царинске уније, услова слободне трговине на унутрашњем тржишту и трговине са трећим државама, као и *Царински закон*.

Од суштинског значаја за стварање царинске уније јесте увођење заједничке царинске тарифе у односу на треће земље, као и забрана наплате царина између држава чланица и забрана увођења такси једнаког дејства. Заједничку царинску тарифу утврђује Савет на предлог Комисије, при чему је за доношење одлука довољна квалификована већина гласова, чиме се постиже да појединачна држава чланица не може спречити усвајање заједничке царинске тарифе. У вези с тим, Уговор о оснивању ЕЕЗ предвиђа стварање сопствених средстава ЕУ, посебно на основу прихода од заједничке царинске тарифе (чл. 269 Уговора о оснивању ЕЕЗ).

Царински закон ЕУ (Customs Code) је основни правни акт којим се остварује царинска политика Европске уније. Царински закон садржи основне одредбе о томе како се мора поступати са робама које се увозе на подручје Уније из трећих држава или које се извозе са подручја Уније на подручја трећих држава. Царински закон даље уређује ко, када и на који начин плаћа увозне или извозне царинске дажбине. Примена овог закона започела је 1. јануара 1994. године.

Царински преференцијали

При увозу великог броја роба, уколико подлежу царинским преференцијалима, могу се одобрити мање царинске стопе или се робе могу ослободити плаћања царина. Царински преференцијали имају велики значај како за увозну, тако и извозну економију. Преференцијали су од посебног значаја при извозу робе, пошто смањују трошкове уласка у трећу земљу, чиме роба постаје конкурентнија на страном тржишту. Царински преференцијали могу бити таквог карактера да царинска стопа у односу на нормалну царинску стопу за треће земље износи нула. Преференцијални третман се добија на основу споразума о сарадњи, који је ЕУ закључила са: појединим земљама (нпр. са земљама Средње и Југоисточне Европе); или са групама држава (нпр. Европски економски простор, државе Африке, Кариба и Пацифика); или на основу аутономних правила које ЕУ доноси за увоз робе из одређених земаља (нпр. увоз из земаља у развоју).

Забране и ограничења

Унос робе у царинско подручје ЕУ и изношење робе из царинског подручја ЕУ може се ограничити мерама трговинско-политичког карактера, које се означавају и као забране или ограничења. Такве мере трговинско – политичког карактера представљају нецаринске мере које су донете у оквиру заједничке трговинске политике путем прописа ЕУ о регулативи за увоз и извоз робе. У том контексту могу бити поменута ограничења која се односе на количину, као и забране увоза и извоза. Тако превођење неке робе у слободан царинско-правни промет може бити искључено уколико за ту робу не постоји потребна дозвола увоза.

Тарифна ознака

Да би се обезбедиле све потребне информације у вези извоза и увоза робе у ЕУ, потребно је пре свега правилно одредити тарифну ознаку производа. Светска царинска организација (WCO - World Customs Organisation) развила је Хармонизовани систем номенклатуре (HS - Harmonised System) по коме је око 5000 група производа означено шестоцифреном тарифном ознаком.

Европска унија примењује Комбиновану номенклатуру (CN – Combined Nomenclature) у чијој је основи хармонизовани систем номенклатура, с тим што су производи додатно разврстани у подгрупе тако да су означени осмоцифреним тарифним ознакама. Сва роба која се увози у ЕУ по правилу треба да има тарифне ознаке према Комбинованој номенклатури. ЕУ је развила вишејезичну онлајн базу података TARIC која, поред тога што даје могућност претраживања царинских тарифа према тарифној ознаци производа или називу производа, даје преглед свих трговинских и царинских прописа и мера које се морају испоштовати при увозу робе у ЕУ, као и статистичке податке. TARIC ознака има 10 цифара (осмоцифрена ЦН тарифна ознака плус два додатна броја). Важно је знати да WCO усклађује номенклатуру сваких пет година, а Европска унија то чини сваке године.

Увоз робе у царинско подручје ЕУ

Царинско-правни статус

Царинско-правни статус робе је пресудан за обраду робе у прекограничном промету. Треба разликовати појмове: роба из ЕУ и роба која није из ЕУ (чл. 4, бр. 6 Царинског закона ЕУ). Царинско-правни статус се не сме мешати са пореклом неке робе. Роба која је увезена у царинско подручје ЕУ налазиће се, од момента преласка царинске линије, под царинским надзором. Она може бити предмет контроле коју врше царински органи у складу са важећим прописима. Роба остаје под царинским надзором све док се не одреди њен царински статус или док се не допреми у слободну зону или у слободно складиште, или док се поново не извезе или уништи у складу са чланом 182. Царинског закона Европске уније. Лице које ју је увезло, односно унело робу у царинско подручје ЕУ отпремиће је одмах користећи правац који одреде царински органи и у складу са њиховим упутствима:⁵

- до царинарнице коју одреде царински органи или до било ког другог места које одреде или одобре ови органи;
- до слободне зоне, ако роба треба директно да се отпреми у ту зону;

⁵ www.europa.eu

1. морем или ваздушним путем, или
2. копном, без преласка преко другог дела царинског подручја ЕУ, када се слободна зона налази на копненој граници државе чланице и неке треће земље.

Над робом која се још налази изван царинског подручја ЕУ, а може, на основу важећих прописа, да буде предмет контроле царинских органа државе чланице, између осталог, на основу споразума који је закључен између те државе чланице и неке треће земље, спроводиће се исти поступак као да је ушла у царинско подручје ЕУ.

Стављање робе у слободан промет – дефинитивно царињење робе

Стављањем робе у слободан промет (дефинитивним царињењем), роба која није из ЕУ добија царински статус као да је произведена у ЕУ. Под тим се подразумева примена мера комерцијалне политике, обављање других одређених формалности у вези са увозом робе, као и наплата свих прописаних дажбина.

Ако пошиљка садржи робу која се различито тарифно сврстава и када би, приликом подношења декларације, поступак тарифног сврставања сваке од тих роба захтевао велики рад и довео до трошкова који не би били у сразмери са износом увозних дажбина које се наплаћују, тада царински органи могу, на захтев подносиоца декларације, да дозволе да се увозне дажбине обрачунају на целокупну пошиљку, а према роби за коју је, на основу тарифног сврставања, одређена највиша стопа увозне дажбине.

Прерада под царинском контролом

Поступком прераде под царинском контролом дозвољава се да се роба која није из Европске уније употреби, у царинском подручју уније, у процесима производње којима се мења њена природа или стање, а да се на њу не наплаћују увозне дажбине, нити је предмет мера комерцијалне политике, и на основу ког ће производи који су добијени у току процеса производње бити стављени у слободан промет (дефинитивно оцарињени), уз

примену одговарајућих стопа увозних дажбина. Ови производи се називају прерађени производи. Одобрење за поступак прераде под царинском контролом издаје се на захтев лица које је обавља или које организује да се она обави. Одобрење ће се дати само.⁶

1. лицима која су основана или су са пребивалиштем у некој од земаља ЕУ;
2. ако увозна роба може да се идентификује у прерађеним производима;
3. ако се природа или стање робе у тренутку спровођења поступка прераде не може више економски повратити после извршене прераде;
4. ако због примене поступка не долази до изигравања прописа који се односе на правила о пореклу и на правила о квантитативним ограничењима која се примењују на увозну робу;
5. у случајевима када су испуњени неопходни услови под којима поступак може да допринесе стварању или одржавању процеса прераде робе у ЕУ, а да се не повреду основни интереси произвођача сличне робе у ЕУ (економски услови);

У случају да је царински дуг настао у вези са робом у непромењеном стању или у вези са производима који су, у односу на производе који се наводе у одобрењу, у прелазној фази прераде, износ дуга утврђује се на основу прописаних износа дажбина за увозну робу у тренутку пријема декларације за спровођење поступка прераде под царинском контролом.

Привремени увоз

Поступком привременог увоза дозвољава се да се роба која није из ЕУ, а намењена је поновном извозу, у непромењеном стању, осим уобичајеног смањења вредности због употребе, може употребити у царинском подручју ЕУ, уз потпуно или делимично ослобођење од плаћања увозних дажбина и без примене мера комерцијалне политике. Одобрење за привремени увоз даје се на захтев лица које употребљава робу или које организује да се она

⁶ www.europa.eu

употреби. Царински органи неће одобрити поступак привременог увоза уколико увозна роба не може да се идентификује. Међутим, царински органи могу да одобре поступак привременог увоза и поред тога што роба не може да се идентификује, уколико се, због тога, с обзиром на врсту робе или на врсту радњи које би требало обавити, неће злоупотребити поступак.

Царински органи одређују рок до кога увезена роба мора поново да се извезе или да јој се одобри други царински поступак или употреба. Овај рок би требало да буде довољно дуг да би се постигао циљ за који је дато одобрење. Износ увозних дажбина, који треба да се наплати, не би требало да буде већи од износа који би се наплатио у случају да је предметна роба стављена у слободан промет (дефинитивно оцарињена), на дан када је над њом спроведен поступак привременог увоза, без обзира какав је интерес у питању.

Смештај робе у слободне зоне или у слободна складишта

Роба из ЕУ, као и роба која није из ЕУ, може да се смести у слободну зону или у слободно складиште. Међутим, царински органи могу да захтевају да се опасна роба или роба због које може да се поквари друга роба или за коју је, из неких других разлога, потребно обезбедити посебне услове, смести у просторије које су посебно опремљене за њен смештај. Без обзира на одредбе члана 166. Царинског закона ЕУ, роба која улази у слободну зону или у слободно складиште не мора да се пријави царинским органима, нити је потребно да се за њу поднесе царинска декларација. Роба ће се пријавити царинским органима и подлеже прописаним царинским формалностима само у случају:⁷

1. да је над њом спроведен царински поступак који се окончава када роба улази у слободну зону или у слободно складиште; међутим, када наведени царински поступак дозвољава изузеће од обавезе пријављивања робе, такво пријављивање се неће захтевати;
2. да је смештена у слободну зону или у слободно складиште на основу одлуке органа да се дозволи повраћај или отпис

⁷ www.europa.eu

- износа увозних дажбина;
3. да испуњава услове за примену мера наведених у члану 166. став (б) Царинског закона ЕУ.

На захтев заинтересоване стране, царински органи ће потврдити царински статус робе, односно да ли је роба која је смештена у слободну зону или у слободно складиште, роба из ЕУ или роба која није из ЕУ.

Режим увоза

Унутрашње тржиште ЕУ функционише по принципу слободног кретања роба. То практично значи да не постоји гранична контрола и плаћање царине при преласку робе која је произведена у ЕУ из једне у другу земљу чланицу. Када се роба увози из тзв. „трећих земаља” (земље које нису чланице ЕУ и земље кандидати), где значи спада и Србија, ако су испуњени сви законски услови за пуштање те робе у слободан промет, увезени производи имају исти третман као и роба произведена у ЕУ.

То значи, када се једном обаве све царинске формалности и роба одобри за пуштање у слободан промет у једној од земаља ЕУ, роба даље може слободно да се креће и у свим осталим земљама ЕУ.

Постоје одређене мере којима се на неки начин контролише увоз. То су:⁸

1. увозне дозволе, углавном за пољопривредне, текстилне и производе од челика, ради праћења увоза;
2. квоте за неке врсте производа који потичу из појединих земаља, ради заштите европских произвођача од масовног увоза одређене робе по врло ниским ценама;
3. заштитне мере у виду привремене забране увоза одређених производа који угрожавају или прете да угрозе ЕУ индустрију.

⁸ www.europa.eu

Билансни значај царина као фискалних прихода опада и није велик. Финансијска улога царина у пореским системима индустријски развијених савремених држава је занемарив (што међутим, није случај и у земљама у развоју). О смањењу те улоге најбоље говоре подаци из табеле 2. Ови подаци говоре о симболичном учешћу прихода од царина у приходима од пореза. У укупним приходима развијених држава данас удео царина је око 1%, док је у земљама у развоју осетно већи.

Табела 2. Учешће прихода од царина у пореским приходима одабраних земаља⁹

Земља	Година				Разлика између 1995. и 2010. године
	1995.	2000.	2005.	2010.	
Норвешка	6,3	4,5	3,8	3,4	-2,9
Бугарска	7,9	3,2	3,1	1,2	-6,7
Данска	4,7	4,0	5,1	3,4	-1,3
Шпанија	5,2	5,7	7,7	4,5	-0,7
Чешка Република	4,0	2,7	1,3	1,2	-2,7
Словачка	4,3	5,0	1,1	1,6	-2,7
Пољска	4,8	2,3	0,9	0,9	-4,0

Извор: <http://ec.europa.eu/taxtrends>

3. ЦАРИНСКИ СИСТЕМ У СРБИЈИ

Развој царинског система Југославије, односно Србије може се посматрати на два начина. Један аспект развоја је када су извршене битне промене у царинском систему, а други аспект посматрања је улога коју је имала царина у одређеном временском периоду. Посматрано са становишта развоја царинског система разликујемо следеће периоде:¹⁰

1. време од ослобођења до доношења Царинског закона из 1948. године;
2. раздобље од 1948. до доношења Царинског закона 1959.

⁹ www.europa.eu

¹⁰ www.upravacarina.rs

- године;
3. период од 1965. године када је дошло до усавршавања царинског система на тржишним принципима пословања;
 4. 1973. године доношењем новог Царинског закона;
 5. 1995. године до 2003. године када су ступили на снагу Закон о Царинској тарифи, измене и допуне Царинског закона, примењена нова технологија ради поједностављења царинског поступка, односно увођење комплетне опремљености царинске службе новим информационом системом;
 6. период од 1. јануара 2004. године до данас;

Структура и начин функционисања царинског система Републике Србије дефинисана је царинским Законом и Законом о царинској тарифи републике Србије. Овим законима су регулисане све надлежности, права и обавезе институција царинског система и прецизно дефинисани сви појмови везани за спровођење царинског поступка и царинске процедуре. Потпун увид у основне механизме и начине на који царине остварују своју улогу у привредном систему Србије, захтева упознавање са њиховим основним елементима и њиховим законским дефиницијама.

Царински закон је скуп нормативних правила и инструмената који флексибилно и компатибилно са привредним системом, регулише важне категорије царинског система. Решења дата кроз Царински закон нашем царинском систему обезбеђују атрибут модерног, савременог, рационалног и ефикасног система.

Нови Царински закон рађен је по стандардима Европске уније и садржи савремена решења која се примењују у земљама Европске уније и Светске трговинске организације, као и у већини других држава широм света. Таква решења у закону стварају реалне услове да Управа царина у извршавању својих задатака може бити знатно ефикаснија, економичнија и одговорнија.

Други темељни правни акт царинског система поред Царинског закона је *Закон о царинској тарифи*. Царинска тарифа, као веома значајан институт царинског система који одражава стратегију дугорочног развоја привреде Србије, по свом облику, садржају и правилима примене, је у потпуности усклађена са царинском тарифом Европске уније. Царинска тарифа Србије је прилагођена

савременом хармонизованом систему шифровања и обележавања робе Комбиноване царинске тарифе коју примењује Светска трговинска организација. Царинску тарифу чини номенклатура роба и стопе, односно износ царине прописане за поједине робе наведене у тој номенклатури.

На овај начин обезбеђен је јединствен царински језик за потребе српске привреде (увозници, извозници, шпедитери, учесници у царинском поступку) и државних органа да могу без икаквих сметњи обављати пословно-комерцијалну конверзацију са светским економским окружењем.

Нова Царинска тарифа урађена је тако да се несметано могу уграђивати измене номенклатуре Европске уније, али и довољно флексибилна да се могу отворати нове позиције, ако то захтевају интереси наше привреде. Инструменти царинског система, а посебно стопе царине у Царинској тарифи, као основни инструмент заштите домаћег економског простора, нису усаглашени са Европском унијом.

У припремама за почетак преговора са Светском трговинском организацијом полази се од нових решења у Закону о царинској тарифи који се примењује од 26. јула 2005. године. Распон стопа је од 0-30%. Царинска тарифа садржи: 21 одељак, 97 глава и 10.268 позиција. Просечна стопа царине износи 8,69%. Царинске стопе су сврстане у 14 група.

Табела 3. Царинске стопе по групама¹¹

Група	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV
Царинска стопа	0	1	3	5	7	8	10	12	15	18	20	22	25	30

Извор: <http://www.upravacarina.rs/PoslovnaZajednica>

Ниже тарифе (од 1% до 5%) примењују се на сирове материјале и материјал за репродукцију који се не производи у земљи. Мора се нагласити да се преко 50% увезених добара царини по стопама од 1% до 5%. Свега 15% добара подлеже царинским стопама у

¹¹ Закон о царинској тарифи, Службени гласник РС, бр. 62/05, 61/07 и 5/09, Београд, 2009.

опсегу од 25% до 30%.

Табела 4. Учешће прихода од царина у укупним приходима у Србији¹²

Година	Укупни приходи (у мил. дин.)	Приходи од царина (у мил. дин.)	У % од ук. Прихода
2007.	581.841,5	54.264,3	9,3
2008.	639.600,3	61.584,7	9,6
2009.	698.756,2	50.800,0	7,3
2010.	655.971,0	43.735,0	6,7
2011.	726.400,0	39.600,0	5,4
2012.	750.100,0	34.000,0	4,5

Извор: <http://mfp.gov.rs/pages/issue1578>

Приходи од царина, према важећим прописима, припадају искључиво буџету Републике. Њихов билансни значај није занемарљив, у последњих неколико година се кретао од 4-6%. Иначе, релативно значајно учешће царина у јавним приходима карактеристично је за земље у развоју.

У 2011. и 2012. години учешће царина у укупним приходима наше земље знатно је смањено, што је последица смањеног увоза, односно економске кризе која је захватила читав свет и смањила обим међународне трговине за око 10%.

Ако погледамо структуру укупних јавних прихода развијених земаља у којој царине учествују око 1% и укупне јавне приходе наше земље у којој приходи од царина учествују са 3% (2012), закључујемо да је приход од царина у слабије развијем земљама знатно већи. Међутим и код земаља у развоју и код развијених земаља значај царина као фискалног прихода је у опадању.

Процес либерализације довео је до значајних резултата, а нарочито у области извоза, пошто није било царина на домаће производе намењене продаји у иностранству, а постојећа ограничења важила су само за поједине раритете и неке врсте отровних материјала.

¹² www.mfp.gov.rs

Табела 5. Спољнотрговинска размена са суседним земљама - I и II квартал (2012)¹³

Земља	Увоз		Извоз	
	Нето маса (у кг)	Вредност (у ЕУР)	Нето маса (у кг)	Вредност (у ЕУР)
Албанија	16.487.366,78	6.332.409,17	62.143.645,67	25.456.036,07
БиХ	546.860.086,43	181.192.528,28	504.498.214,21	1.344.561.259,25
Бугарска	224.418.336,01	191.852.882,39	171.400.809,66	96.673.417,10
Хрватска	312.424.681,31	272.359.135,18	238.910.952,75	115.605.868,80
Мађарска	437.483.802,04	507.235.185,80	113.384.610,56	80.861.476,70
Црна Гора	66.014.956,42	48.241.930,37	320.508.744,39	233.330.396,45
Македонија	164.650.142,53	113.600.565,26	325.964.791,15	161.336.402,94
Румунија	543.396.549,42	380.924.036,62	1.780.850.977,80	350.554.097,24

Извор: <http://www.upravacarina.rs/Statistika.pdf>

Србија највише увози из Руске федерације пре свега због увоза енергената, следе Немачка и Италија, док наша земља највише извози у Босну и Херцеговину и Црну Гору. Што се тиче земаља у региону, као што смо рекли извоз је првенствено усмерен на Босну и Херцеговину и Црну Гору, док у структури увоза доминирају производи из Мађарске и Хрватске.

Што се тиче структуре извоза Србије, може се рећи да је она нешто неповољнија у поређењу са структурама извоза осталих земаља региона, због већег учешћа примарних на рачун индустријских производа.

У развијеним земљама удео индустријских производа у укупном извозу креће се око 80 – 90%, а сличну структуру извоза имају и напредне земље у транзицији. У тим земљама примарни производи и храна у укупној структури извоза учествују са 10 – 20%, а у неким земљама чак и испод 10%.

Главнину извоза Србије у земље у региону чине сировине и репродукциони материјали, што је карактеристика извозне понуде недовољно развијених земаља. Структуру извоза Србије у

¹³ www.upravacarina.rs

земље региона чине: извоз житарица, поврћа и воћа, гвожђа и челика и производи од метала. Највећи удео у увозу Републике Србије имају производи намењени широкој потрошњи, сировине и репродукциони материјали, опрема, хемикалије и регенси итд.

4. ЗАКЉУЧАК

Царина је у принципу трошак пословања увозника, мада се најчешће преваљује, приликом калкулација цене на потрошача. Царине су све до појаве развијеног капитализма имале доминантно фискални карактер и представљале значајан изворни приход државе. Међутим, на високом нивоу развоја међународне поделе рада, када је беспошtedна конкуренција непосредно стварала услове за поларизацију светских економских токова на развијене и мање развијене, царина је добила изузетно важну функцију заштите домаће производње. Дакле, царине можемо окарактерисати као главни инструмент за заштиту националног економског простора. Циљ царине није да повећа државни приход, већ заштита домаће производње, нарочито оне која тек почиње да се развија. Представљају стабилан и дугорочан инструмент регулисања спољне трговине и заштите домаћег тржишта. У већини земаља царинска тарифа се прописује законом. Царинска тарифа не може да се мења од случаја до случаја и према тренутној потреби као други инструменти спољнотрговинске политике.

Можемо да закључимо на крају да царине иду у буџет, али се уводе да би се заштитила нека производња. Заштита би требало да је привремена, рецимо док се нека производња не освоји. Потом је непотребна. Дакле, када је реч о спољној трговини, циљ би требало да буде трговина која је потпуно слободна, што ће рећи где уопште нема царина. Значај царина у савременим пореским структурама је све мањи. У развијеним земљама у консолидованим приходима учествује око 1%, док у земљама у развоју овај удео је осетно већи (3-4%). Билансни значај царина за нашу земљу је значајан и у последњих три година износи у просеку 5% са тенденцијом даљег опадања.

ЛИТЕРАТУРА

1. Анђелковић М., *Јавне финансије и финансијско право*, Правни факултетет, Ниш, 2009.
2. Бараћ С., Стакић Б., *Јавне финансије*, Универзитет Сингидунум, Београд, 2008.
3. Динић М., Савић Ј., Ристић Ж., *Пореска и царинска политика*, Висока пословна школа, Чачак, 2006.
4. Ђуровић–Тодоровић Ј., Ђорђевић М., *Јавне финансије*, Економски факултет, Ниш, 2010.
5. Раичевић Б., *Јавне финансије*, Економски факултет, Београд, 2005.
6. Ристић Ж., Комазец С., Динчић М., Павловић Ђ., *Порески и царински систем и политика*, Београд, 2007.
7. Радичић М., Раичевић Б., *Јавне финансије – теорија и пракса*, Економски факултет, Суботица, 2008.
8. *Царински Закон*, Службени гласник РС, бр. 18/2010, Београд, 2010.
9. *Закон о царинској тарифи*, Службени гласник РС, бр. 62/05, 61/07 и 5/09, Београд, 2009.
10. Интернет адресе:
www.europa.eu
www.epp.eurostat.ec.europa.eu
www.imf.org
www.mfp.gov.rs
www.oecd.org
www.poreskauprava.gov.rs
www.upravacarina.rs
www.wcoomd.org
www.worldwide-tax.com

